

שלא לצאת בהם בשבת עצמה, והרי זו גזירה אחת (רמב"ן; רשב"א לעיל יא, ב; ר"ן שם). ויש מפרשים, שהגמרא נקטה טעם שנכון גם לדעת אב"י (לעיל יא, ב) שגזירות גזירה לגזירה (מאירי).

חייב אדם למשמש וכו' עם חשכה - ולשון 'חייב' לאו דוקא, שאינו חייב אלא מצוה, שהרי במשנה לעיל (יא, א) מבואר שרק אם רוצה לצאת לרשות הרבים, אסור לצאת כשאוחז דבר שאסור להוציאו בשבת, ומשמע שאם יושב בביתו ואינו רוצה לצאת אינו חייב למשמש (ביאה"ל רנב, ז ד"ה מצוה, וראה שם בדעת הגר"א). ■ הלכה, מצוה למשמש בבגדיו בערב שבת סמוך לחשיכה, ולבדוק בכל מקום בבגד שדרך להניח בו חפציו וכגון בכיסים, כדי שלא ישכח ויוציאו לרשות הרבים, או שמא יש בהם מוקצה ויטלטלנו בשבת (ש"ע או"ח רנב, ז, ומשנ"ב שם, נה).

אמר רב יוסף הלכתא רבתי לשבת - השמיענו בזה שהלכה זו שחייב אדם למשמש בבגדו בערב שבת עם חשיכה, נוהגת גם בשבת עצמה, שחייב למשמש בבגדו שמוא יש בו דבר שעלול להוציאו (ר"ח ברלין, הסכמה לשביתת השבת לר"י מאלצאן).

וגדר חיוב מישמוש הבגד בשבת, יש שפירשו שאינו רק למשמש בבגדיו כבערב שבת לבדוק שאין חפץ בבגדיו, אלא שלא להניח כלל חפץ בבגדיו, שחוששים שמא ישכח למשמש לפני צאתו, וחייב זה מתחיל בערב שבת, ונמשך בשבת עצמה, שאם חייב למשמש בבגדיו, ודאי שאסור להניח שם חפץ (חוט שני שבת פח, טו, בדעת הגר"א במעשה רב קמא). ויש שפירשו, שבתוך ביתו מותר בשבת עצמה להניח חפץ בבגדיו, ורק אם עומד לצאת בשבת חוץ לעירוב ורגיל להניח בכיסו חפץ המותר בטלטול, צריך למשמש (חוט שני שם בדעת המשנ"ב רנב, נו, וראה חוט שני נושאים שונים רנב, ז; להרחבה, ראה משנ"ב מהד"ר דרשו רנב הע' 34).

שמע מינה דתרוניהו שמוא יטה - ומשום בורר אין לאסור לפלות את כליו, שדומה להדחת כלים שאין בה איסור בורר (קובץ תשובות [לגר"ש אלישיב] א, כז, א), ושיקוי דבר שדרכו להתלכלך ורגילים לחזור ולנקותו, אינו נקרא 'בורר' אלא 'מנקה' (הגר"ש ז איינברג, שש"כ א, ג הע' ז). או משום שאין נקיון הבגד נחשב כתיקונו והפרדתו מהפסולת שבו, שהבגד הוא דבר נפרד מהכנינים, וגם כשהכנינים עליו יש לו שם בגד, ורק צריך לנקותו מהם, ולכן אינו נחשב שהבגד מעורב עם הפסולת (הגר"נ קרליץ, חוט שני שבת כה, ג).

ומשום איסור מוקצה שיש בכנינים אין לאסור, שהכנינים מאוסות ונחשבות כגרף של רעי (פמ"ג שטז משנ"ב טו). ויש שביארו, שכנינים הנמצאות בבגד הן בטילות לבגד, והסרתן אינה אסורה משום מוקצה (הגר"נ קרליץ, חוט שני שם ס, ג, וראה ארוחת שבת יט הע' רעט).

אפילו להבחין בין בגדו לבגדי אשתו ■ הלכה, אין פולין הכנינים מהבגד לאור הנר (ש"ע או"ח ערה, א). וכן כלים הדומים זה לזה וצריך עיון רב להבחין ביניהם, אסור לבדוקם לאור הנר, ואפילו להבחין בין בגדיו הדומים לבגדי אשתו אסור (שם, יא; ואם די בעיון מועט להבחין ביניהם, ראה משנ"ב שם, יט, שבנר של שעוה יש להקל).

אפיקטויזין - דבר הגורם להקאה (רש"י). ותיבה זו היא נותריקון 'אפיק טפי זין', והיינו שמוציא ומקיא מזון שאכל יותר מדאי (רש"י סוכה מ, ב ד"ה אפיקטויזין), או שעושה כן כדי לרוקן את מעיו, שיוכל לחזור ולאכול (רש"י לקמן קכג, ב ד"ה אפיקטויזין).

הא רבי יהודה וְהא רבי שמעון - הברייתא שזב שיצא בכיסו חייב, היא כדעת רבי יהודה הסובר שהעושה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, והברייתא שזב שיצא בכיסו פטור, היא כדעת רבי שמעון הסובר שהעושה מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור. ויציאת הזב בכיסו נחשבת מלאכה שאינה צריכה לגופה, שכן הגדרת מלאכה שאינה צריכה לגופה היא שאין אדם נצרך לגוף המלאכה שעושה והיה רצונו שלא יצטרך לה כלל, וכל רצונו במלאכה לצורך אחר המתקיים על ידי המלאכה, ואף הזב היוצא בכיסו אינו צריך את הכיס בשביל לנכנס הזיבה לתוכה, והיה רצונו שכלל לא תהא זיבה, אלא שאחר שהיא קיימת רוצה שלא יטנפו בגדיו (ע"פ רש"י כאן ולקמן צג, ב ד"ה ור' שמעון). ויש מפרשים שהגדרת מלאכה שאינה צריכה לגופה היא שאינה נעשית לאותו צורך שהיו צריכים אותה במשכן, אלא לצורך אחר, ואף הזב היוצא בכיסו מוציאו כדי שלא יטנפו בגדיו, ואינו צריך את הכיס עצמו, ואינו דומה להוצאה שבמשכן שהיתה לשם החפץ עצמו (תוס' לקמן צד, א ד"ה רבי).

ואף אם הכיס נצרך לזב כדי לבדוק אם ראה ראייה שלישית, או לשם ספירת שבעה נקיים [ראה לעיל (יא, ב)], הוצאתו נחשבת מלאכה שאינה צריכה לגופה, משום שיכול לשבת במקומו עם הכיס, ואינו צריך את הוצאת הכיס (תוס' לקמן צד, א ד"ה רבי).

קל וחומר מציץ - ואין זה קל וחומר גמור מדאורייתא, שהרי אפשר לפרוך מה לציץ ששם ה' שבו גלוי, תאמר בתפליץ שמתחופים עור, אלא זהו קל וחומר מדרבנן, שכיזון שתפליץ חשובים מציץ בכך שיש בהם הזכרות הרבה, סבא היא שיש לחכמים לתקן למשמש בהם בכל שעה (תוס' יומא ח, א ד"ה ומה).

תפליץ שיש פהו אפרות הרבה על אחת כפה וקפה שלא יסיח דעתו מהם, והיינו שלא יעמוד בשחוק ובקלות ראש, אבל אם עומד ביראה, אפילו עוסק בצרכיו ואין דעתו עליהם, אין זה היסח הדעת שאסור (רבינו יונה ברכות יד, ב בדפי הרי"ף; רא"ש שם ג, כח). ויש שפירשו שגם בלא שחוק וקלות ראש, אם אין דעתו על התפליץ כגון המצטער ואין דעתו מיושבת עליו, נחשב היסח הדעת שאסור (שאגת אריה לט בדעת הרמב"ם תפליץ ד, ג והרמב"ן בתורת האדם ענין האבלות; וראה עמק ברכה תפליץ ה, שאין כאן מחלוקת, ולכ"ע גדר היסח הדעת שאינו עומד במצב של יראה).

■ הלכה, היסח הדעת שאסור בתפליץ אינו אלא כשעומד בשחוק וקלות ראש, אבל כשעוסק במלאכתו ואין דעתו עליהם ממש, אינו נחשב היסח הדעת [אלא אם כן לבבו פונה מיראת שמים מחמת גודל טרדתו בצרכי הגוף]. ומכל מקום מצוה מן המובחר שתהיה דעתו תמיד על התפליץ, ושלא יסיח דעתו מהם ומתוך כך ימשך ויהרהר במחשבות רעות (משנ"ב ב מד, ג, וראה שעה"צ שם, ג).

הלך מידרך דכיר להו - ואף על פי שהאיסור לצאת בשבת בתפליץ אינו אלא מדרבנן, ואם יצא אינו חייב חטאת (לקמן ס, א), וא"כ מה היה צד לגזור לצאת בהם משחשיכה, הרי זו גזירה לגזירה דרבנן, אלא שללא הטעם שמשמש בהם, היה אסור לצאת בתפליץ בערב שבת עם חשיכה, משום שקרוב הדבר שיפשע ויצא בהם בשבת עצמה, שהתפליץ הם כמלבוש ואין אדם עשוי לחולצם כשיוצא לחוץ, וא"כ זה נחשב כחלק מהגזירה